

UNIwersYTET KAZIMIERZA WIELKIEGO

WYDZIAŁ PSYCHOLOGII

85-867 Bydgoszcz, ul. Leopolda Staffa 1

fax (0-52) 3708401 telefon (052) 3708402, 3708403

e-mail: psyche@ukw.edu.pl

Prof. dr hab. Roman Ossowski
Wydział Psychologii
Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego
w Bydgoszczy

**Recenzja w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego
Pani dr Anny Oleszkiewicz na podstawie dorobku naukowego i dydaktyczno-
organizacyjnego. Opinię opracowano w odpowiedzi na Uchwałę Rady
Instytutu Psychologii SWPS Uniwersytetu Humanistycznospołecznego w
Warszawie.**

A. Dane ogólne

Habilitantka przygotowała dokumentację bardzo starannie pod względem merytorycznym, jak i formalnym. Może być ona w pełni podstawą do wydania opinii w przedmiotowej sprawie.

Dr Anna Oleszkiewicz ukończyła dwa kierunki studiów – psychologię na Uniwersytecie Wrocławskim (2012) oraz socjologię w 2014 r. także na Uniwersytecie Wrocławskim. Znanstwo socjologii wyraźnie ujawnia się w publikacjach w sensie rozumienia badanych zjawisk społecznych dotyczących relacji osób z uszkodzeniami z osobami bez uszkodzeń, zwłaszcza wzrokowych i słuchowych.

Na uwagę zasługuje wielostronna aktywność Habilitantki przed uzyskaniem stopnia doktora w dyscyplinie psychologia - 4 wystąpienia czynne na konferencjach krajowych, 14 wystąpień czynnych na konferencjach międzynarodowych, uczestnictwo w pracach organizacyjnych 2 konferencji, realizacja trzech projektów badawczych jako kierownik projektu (2) i jako główny wykonawca (1), uczestnictwo we współpracy z zagranicznymi ośrodkami naukowymi Niemiec i Holandii (5). Była także stypendystką dwóch projektów badawczych Unii Europejskiej.

Z tytułu publikacji przed uzyskaniem stopnia doktora uzyskała 247 punktów MNISW oraz sumaryczny IF wynosi 14.613.. To dorobek imponujący jak na okres 4 lat - między uzyskaniem stopnia magistra psychologii (2012) a doktora (2016).

Stopień doktora nauk społecznych w dyscyplinie psychologia Habilitantka uzyskała w 2016 r. za rozprawę doktorską *Wnioskowanie o sprawczości i wspólnotowości a zaufanie interpersonalne w relacjach zawodowych*. Promotorem rozprawy była dr hab. Kinga Lachowicz-Tabaczek, prof. UW.

Rozwój naukowy Habilitantki po uzyskaniu stopnia naukowego doktora był bardzo szybki i dotyczył problemów ważnych poznawczo oraz o dużym zastosowaniu praktycznym. W psychologii rehabilitacyjnej stawiamy sobie pytanie dotyczące sposobów kompensowania uszkodzeń w zakresie wzroku oraz słuchu w jakości społecznego funkcjonowania, zwłaszcza w relacjach społecznych. Dysponujemy wieloma poglądami na temat kompensowania uszkodzonego analizatora wzroku i słuchu poprzez wykorzystanie innych analizatorów. Znakomite jest kultowe dzieło z 1961 roku Thomasa Carrola *Blindness. What it is, what it does, and how to life with it* (Little, Brown and Company Boston-Toronto) oraz rozważania zwłaszcza Marii Grzegorzewskiej dotyczące mechanizmów kompensacji uszkodzonych zmysłów, zwłaszcza wzroku. Były to jednak jedynie hipotezy wymagające konfirmacji w oparciu o badania empiryczne. Habilitantka wnosi w tej kwestii istotny wkład do nauki.

Dr A. Oleszkiewicz ubiega się o stopień doktora habilitowanego na podstawie artykułów stanowiące istotne osiągnięcie naukowe noszące tytuł: **Rola deficytów wzrokowych i słuchowych w kształtowaniu relacji społecznych człowieka**. Tytuł osiągnięcia naukowego wpisuje się w triadę ICF w segmencie aktywność i uczestniczenie z uwzględnieniem środowiskowych i osobowych czynników kontekstowych.

Habilitantka po uzyskaniu stopnia doktora od roku 2016 do chwili obecnej pracuje naprzemiennie na Uniwersytecie Wrocławskim oraz w placówce naukowej w Dreźnie – Klinika Badań nad Węchem i Smakiem. Szkoła Medyczna im. Carla Gustava Carusa, Uniwersytet Techniczny w Dreźnie. To cenne, że Habilitantka funkcjonuje w badaniach naukowych w przestrzeni międzynarodowej, jak i uczestniczy w kształcenia psychologów, zwłaszcza młodych adeptów nauki. To ważny argument na rzecz nadania stopnia naukowego doktora habilitowanego.

B. Tematyka prac i ocena ich poziomu merytorycznego po uzyskaniu stopnia doktora - opis osiągnięć badawczych

Habilitantka ubiega się o stopień doktora habilitowanego na podstawie cyklu ośmiu publikacji podstawowych oraz bogatego dorobku naukowego wyrażonego w innych publikacjach. W sumie jest ich aż 78 oraz 2 książki. Jest to sposób na popularyzację wśród elit naukowych wyników własnych badań

Tytuł osiągnięcia został podany wcześniej.

Przedmiotem szczególnego zainteresowania Habilitantki są dwie kwestie z zakresu głównego osiągnięcia podstawowego:

1. Rola deficytów wzrokowych i słuchowych w budowaniu przekonań o ludziach i świecie społecznym.
2. Rola nienaruszonych zmysłów w budowaniu relacji społecznych osób niewidomych i głuchych.

Z dużym szacunkiem odnoszę się do tej typologii. Warto odróżnić następstwa deficytów dla społecznego funkcjonowania osób z uszkodzeniami w zakresie percepcji wzrokowej i słuchowej od regulacyjnej roli pozostałych zmysłów dla społecznego funkcjonowania tychże osób. W pierwszym przypadku mówimy o **utrudnieniach**, zaś w drugim przypadku mówimy o **szansach**. Jest to ujęcie bardzo oryginalne i nowatorskie. Jest to próba odpowiedzi na pytanie – *w jaki sposób osoby pozbawione wzroku lub słuchu budują swoje relacje ze światem społecznym oraz wnioskuje o cechach ludzi*. Należy zauważyć, że nauki społeczne zajmują się głównie relacjami społecznymi – czy to w wymiarze ekonomicznym, politycznym, rodzinnym, przyjacielskim, czy na przykład patologiami społecznymi. **Problemem głównym są zawsze relacje społeczne**. Także wszelka terapia klientów usług psychologicznych jest głównie ukierunkowana na kształtowanie i poprawę dotychczasowych relacji społecznych. Z tej perspektywy wysoko oceniam przyjętą przez Habilitantkę koncepcję badań własnych. Ważną rolę w badaniach było przyjęcie koncepcji Bogdana Wojciszke dotyczącej sprawczości, wspólnotowości i wiarygodności jako paradygmatu umożliwiającego porządkowanie materiału empirycznego i wnioskowanie o prawidłowościach występujących w spostrzeganiu społecznym i w relacjach społecznych.

Pierwsza kwestia - roli deficytów wzrokowych i słuchowych w budowaniu przekonań o ludziach i świecie społecznym. Habilitantka poświęciła tej kwestii cztery artykuły opublikowane w renomowanych czasopismach z wysokim IF oraz wysoką oceną z listy MNiSW. Trzy artykuły są publikacjami zbiorowymi i jedna czysto autorska. W trzech artykułach są oświadczenia współautorów co do jakości uczestnictwa w badaniach (wymóg formalny, ustawowy). We wszystkich artykułach zbiorowo zredagowanych Habilitantka jest pierwszym autorem. Sumaryczny IF wynosi 10.113, zaś MNiSW 270 pkt. Szkoda, że Habilitantka nie podała wartości punktowej tych artykułów w ocenie MNiSW także w roku 2021. Wówczas ilość punktów w wersji MNiSW byłaby znacznie wyższa. Ale to tylko drobna uwaga.

Głównym problemem badań była kwestia – „czy osoby z uszkodzonym wzrokiem lub słuchem różnią się od osób widzących i słyszących przekonaniami o innych ludziach i świecie społecznym” ?

Tej kwestii były poświęcone 4 artykuły z których 3 zostały opracowane zespołowo. W artykułach wyraźnie wyodrębniono wkład poszczególnych osób oraz rolę Habilitantki w ich powstanie. Na uwagę zasługuje pomysł badań oraz procedura badań ukierunkowana na uzyskanie danych empirycznych wychodzących poza popularne poglądy, a dotyczące percepcji otoczenia przez osoby niewidome oraz niesłyszące. Odpowiedź na tak postawione

pytanie umożliwia opis konsekwencji utraty wzroku lub słuchu dla funkcjonowania społecznego w obu badanych grupach. Ta problematyka nie była w ujęciu systemowym badana przez naukowców. W badaniach Habilitantka zwróciła uwagę na przesłanki głosowe i ich rolę w percepcji otoczenia w wymiarze sprawczości i wspólnotowości przez osoby niewidome. Badania wykazały, że osoby niewidome są podobne do widzących w zakresie poznawania społecznego i łatwo kompensują brak wzroku dzięki wykorzystaniu tonu głosu interlokutora. Z kolei osoby niesłyszące wykorzystują głównie wzrok do regulacji kontaktów ze światem społecznym. Badania wykazały, że proces kompensacji sensorycznej osób niesłyszących jest trudniejszy w porównaniu do osób niewidomych. Zdaniem Habilitantki „...badania pokazują, że utrata słuchu ma dojmujące i trudne do przezwyciężenia konsekwencje dla relacji społecznych człowieka i potwierdzają rolę informacji pozawzrokowych w funkcjonowaniu społecznym człowieka”.

Moim zdaniem Habilitantka wniosła także istotny wkład do badań nad komunikacją pozawerbalną („mowy ciała”) tak dzisiaj ważnej i popularnej problematyki.

Badania i ich merytoryczna jakość jest bardzo wysoka.

Druga kwestia - rola nienaruszonych zmysłów w budowaniu relacji społecznych osób niewidomych i głuchych. Habilitantka poświęciła tej kwestii cztery artykuły opublikowane także w znakomitych czasopismach ze wskaźnikiem z IF oraz z listy MNISW. W jednym artykule jest pierwszym autorem a w pozostałych drugim lub kolejnym (5) w jednym artykule. Jakość merytoryczna artykułów jest zawsze bardzo wysoka. Sumaryczny IF wynosi 11.817, zaś MNISW 420 pkt.

W tej kwestii Habilitantka skupiła uwagę badawczą głównie na roli zmysłu węchu w komunikacji społecznej. Jest to zmysł semi-dystalny. Wiemy nawet z potocznych obserwacji jaką rolę pełni zapach w relacjach społecznych. W wymiarze anatomo-fizjologicznym wiemy, że niektóre odgałęzienia nerwów węchowych kierują się bezpośrednio do obszarów mózgu, które kontrolują emocje i pamięć, z pominięciem kory mózgu, obszaru odpowiedzialnego za pojawienie się świadomych doznań. Stąd tak wielka ważność bodźców węchowych.

Bardzo ciekawe i dobrze udokumentowane były badania dotyczące kompensacyjnej roli zapachu w odniesieniu do osób z uszkodzonym wzrokiem lub słuchem. Zapach pełni podobną rolę regulacyjną w odbiorze informacji oraz w relacjach społecznych w obu grupach. Osoby z uszkodzonym słuchem oceniały węch, jako równie ważny jak wzrok i ważniejszy niż dotyk. Natomiast osoby niewidome oceniały węch jako równie ważny jak słuch i ważniejszy niż dotyk. Habilitantka interesowała się zwłaszcza rolą zapachu ciała przez osoby z niepełnosprawnością wzrokową i słuchową dla ich relacji społecznych. Warto zauważyć, że zapach jest cechą ciała. Stąd tak wielka jest popularność przemysłu kosmetycznego.

Eksperymenty opisane w artykułach były bardzo pomysłowe i dostarczyły wiele danych ważnych dla psychologii rehabilitacyjnej. Namawiam Habilitantkę aby wynikami badań

zainteresowała specjalistów z zakresu komunikacji medycznej oraz osób zajmujących się „mową ciała”.

Ogólnie, w wymiarze naukometrycznym, sumarycznym Habilitantka na rok 2021 uzyskała dla wszystkich publikacji IF: 195.237. Suma cytowań bez autocytowań wynosi 951 (w tym 851 bez autocytowań) (wg Scopus), a wg Google Scholar 1596. Liczba punktów wg MNiSW dla wszystkich publikacji wynosi: 5415; zaś dla wszystkich publikacji wliczonych do osiągnięcia wynosi: IF 21.93, zaś MNiSW 690 pkt. W sensie punktowym jest to dorobek imponujący. Warto podkreślić, że jest to dorobek po uzyskaniu stopnia doktora w 2016 roku.

Analiza dorobku w sensie merytorycznym zasługuje na bardzo wysoką ocenę, ponieważ Habilitantka wykazała się opanowaniem sztuki generowania problemów naukowych ważnych teoretycznie i o dużym zastosowaniu praktycznym – dotyczy kreowania przez osoby z uszkodzonym wzrokiem lub słuchem osobistych kompetencji w zakresie kompensowanie deficytów wzrokowych lub słuchowych oraz doskonalenia relacji społecznych w codziennym życiu społecznym.

Dojrzałość badawcza wyraża się także w wysokiej erudycji, zdolności formułowania problemów, empirycznej ich weryfikacji oraz wizji ich zastosowania w praktyce. Wysoko należy ocenić dorobek badawczy który można zaliczyć do badań podstawowych, jak i stosowanych.

Dr Anna Oleszkiewicz wniosła wiele nowych danych do stworzenia pełniejszego obrazu możliwości skutecznego oddziaływania rehabilitacyjnego w stosunku do osób z uszkodzonym wzrokiem i słuchem.

C. Inne osiągnięcia

1. Kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach

Habilitantka w bardzo szerokim zakresie i aktywnie współpracuje z Interdyscyplinarną Kliniką Badań nad Węchem i Smakiem przy Uniwersytecie Technicznym w Dreźnie. Uzyskała finansowanie na realizację 5 wniosków grantowych na łączną kwotę 38 550 EUR oraz 3 polskich grantów na łączną kwotę 1 765 384 PLN. Umożliwiło to współpracę z ośrodkami naukowymi w skali międzynarodowej. M. in. z tego tytułu otrzymała międzynarodową naukową nagrodę Niemieckiego Towarzystwa Otorynolaryngologicznego w 2018 roku.

W Klinice Badań nad Węchem i Smakiem była promotorem pomocniczym 4 rozpraw doktorskich. Posiada zasługi w zakresie współpracy między wspomnianą Kliniką a Instytutem Psychologii Uniwersytetu Wrocławskiego. Szczególna współpraca bilateralna miała miejsce w latach 2016-2019.

2. Udział w Komitetach Organizacyjnych konferencji międzynarodowych i/lub krajowych

Habilitantka aktywnie uczestniczyła w proszonych wykładach na Litwie, Francji, Niemczech oraz Australii (lata 2018-2020). Uczestniczyła w 22 międzynarodowych konferencjach podczas których zawsze występowała z doniesieniami z badań. Należy zauważyć, że przed uzyskaniem stopnia doktora także aktywnie uczestniczyła w 18 konferencjach, głównie zagranicznych.

Czterokrotnie uczestniczyła w Komitetach Organizacyjnych wydarzeń naukowych o charakterze międzynarodowym w Niemczech (2) i Polsce (2). Czynne uczestnictwo w tylu międzynarodowych konferencjach jest ważnym wskaźnikiem obecności Habilitantki w głównym nurcie międzynarodowej nauki.

Dr Anna Oleszkiewicz jest członkiem 5 międzynarodowych stowarzyszeń naukowych.

3. Recenzowanie publikacji w czasopismach międzynarodowych lub krajowych

Rekomendowała na zlecenie 16 redakcji czasopism międzynarodowych. Wiele z nich jest z listy JCR oraz ERIH. Jest to wyrazem uznania naukowej społeczności międzynarodowej dla naukowej pozycji Habilitantki.

Była m. in. recenzentką 3 wniosków grantowych dla agencji finansujących badania:

- grantowej agencji z Czech,
- Genewskiego Uniwersytetu Medycznego,
- Polsko-Amerykańskiej Komisji Filbrighta.

Ta aktywność spełnia wymagania dotyczące osiągnięć Habilitantki za działalność jako recenzent o statusie międzynarodowym.

4. Krajowe i międzynarodowe nagrody za działalność naukową

Habilitantka, obok Nagrody Rektora U. Wr. (2020 r.) za osiągnięcia naukowe uzyskała 9 innych nagród i wyróżnień. M. in:

- Stypendium habilitacyjne dla kobiet (2020 r.) przyznawane przez Uniwersytet Techniczny w Dreźnie,
- Nagroda przyznana przez Prezydenta miasta Wrocławia za badania nad wężem (2021 r.),
- Nagroda Rektora U. Wr. za osiągnięcia organizacyjne (2018 r.),
- Nagroda Rektora U. Wr. za osiągnięcia naukowe (2019 r.) i inne.

Obfitość nagród i stypendiów Habilitantki są wskaźnikiem uznania dla wieloprofilowej i wybitnej twórczości naukowej, organizacyjnej i znawstwa problemów o charakterze unikatowym w międzynarodowej przestrzeni naukowej.

5. Ocena działalności dydaktycznej ze szczególnym uwzględnieniem osiągnięć w kształceniu młodej kadry naukowej

- Prowadziła zajęcia dydaktyczne, warsztaty i wykłady dla studentów medycyny oraz młodszego personelu naukowego na temat publikowania i upowszechniania wyników badań naukowych oraz statystyki i wizualizacji danych.
- W latach 2016-2019 realizowała współpracę między Uniwersytetem we Wrocławiu z Uniwersytetem Technicznym w Dreźnie w zakresie psychologii. Spotkania bilateralne odbywały się we Wrocławiu i Dreźnie.

Habilitantka jest osobą w pełni rozpoznawalną wśród specjalistów z psychologii klinicznej w kraju i zagranicą, a zwłaszcza jako psycholog z zakresu psychologii osób z uszkodzonym wzrokiem bądź słuchem. Jest pełni przygotowana do uczestniczenia w badaniach naukowych w przestrzeni międzynarodowej, jako badacz i jako organizator naukowych projektów badawczych.

W wymiarze osobistym charakteryzuje się rzetelnością naukową w badaniach, uczciwością w prezentowaniu wyników badań oraz pomocniczością w relacjach ze środowiskami naukowymi, zwłaszcza w stosunku do młodych pasjonatów nauki.

Kandydatka z nadmiarem spełnia wymagania art. 219 Ustawy z dnia 5. lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2020 r. późn. zmianami) oraz Rozporządzenia Ministra nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r..

Z pełnym przekonaniem wnoszę o nadanie Pani dr Annie Oleszkiewicz stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie psychologia.

Roman Ossowski

Bydgoszcz, 29. 05. 2022 r.